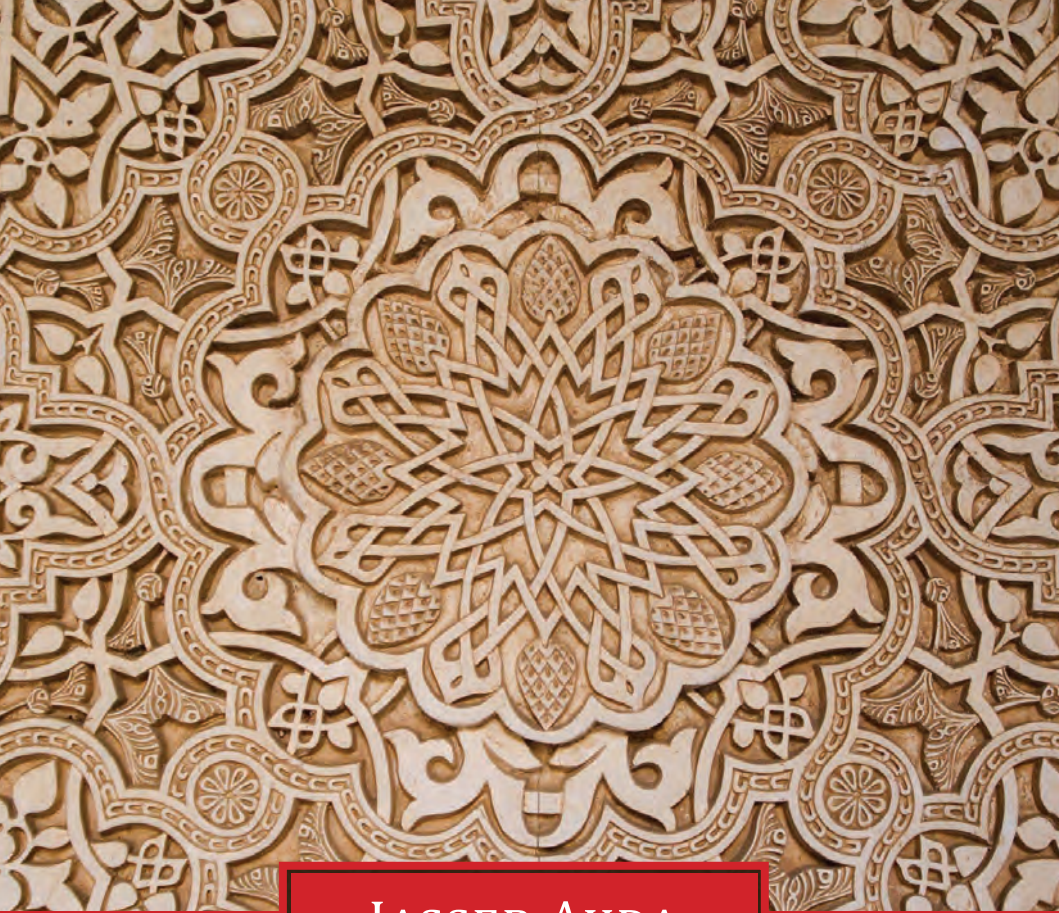

JASSER AUDA

OBJEKTIVAT E LIGJIT ISLAM

Një udhëzues për fillestarët

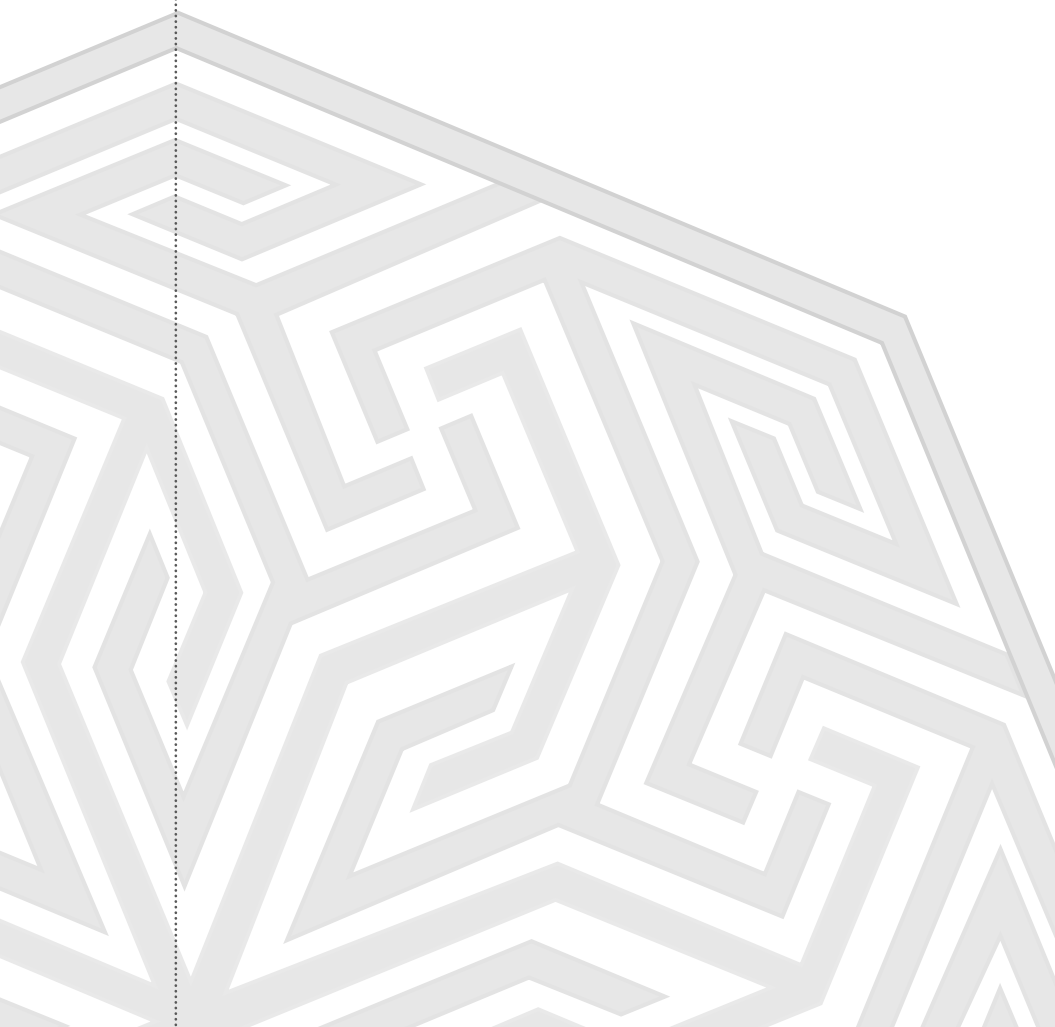

MEKĀSID EL-SHERĪ 'AH

Objektivat e ligjit islam (shariatit)

Një udhëzues për fillestarët

Jasser Auda

Mekāsīd el-sherī 'ah - Objektivat e ligjit islam (shariatit):

Një udhëzues për fillestarët (Albanian)

Titulli origjinal

Maqāṣid al-Sharī'ah: A Beginner's Guide

Copyright © 2008 The International Institute of Islamic Thought, Herndon

Botimi i parë në gjuhën shqipe. Copyright © 2020 The International Institute of Islamic Thought, Herndon

Ky libër është e drejtë e autorit. Në varësi të përjashtimit ligjor dhe në dispozitat e marrëveshjeve përkatëse të licencimit kolektiv, asnjë riprodhim i asnjë pjese nuk mund të bëhet pa lejen me shkrim të botuesve.

BOTUES: Instituti Shqiptar i Mendimit dhe i Qytetërimit Islam, www.aiitc.net

PËRKTHIMI: Klodiana Smajlaj

REDAKTIMI SHKENCOR: Alban Kodra

KORREKTIMI LETRAR: Oriola Sula

FAQOSJA DHE DIZAJNI: Suhejb Xhemaili

SHTYPUR NGA: Shtypshkronja dhe Shtëpia Botuese

'Mileniumi i Ri'

Autostrada Tiranë - Durrës, km 26

Cel: +355 672063702

Email: info@milenumiri.al

Web: www.milenumiri.al

Auda, Jasser

Mekāsīd el-Sherī 'ah : objektivat
e ligjit islam (Shariatit) : një udhëzues për
fillestarët / Jasser Auda ; përkth. Klodiana
Smajlaj. – Tiranë : Instituti Shqiptar
i Mendimit dhe Qytetërimit Islam, 2020
88 f. ; 21 cm.

Bibliogr.

Tit. origj.: Maqāṣid al-Sharī'ah: A Beginner's Guide

ISBN 978-9928-126-32-0

1.Feja islame 2.E drejta islame

Jasser Auda

MEKĀSID EL-SHERĪ 'AH

Objektivat e ligjit islam (shariatit)
Një udhëzues për fillestarët

Përkthimi:
Klodiana Smajlaj

Tiranë, 2020

Botimi i këtij libri u mbështet nga Instituti Ndërkombëtar i
Mendimit Islam (IIIT) dhe Qendra për Studime të Avancuara (CNS).

Përmbajtja

PARATHËNIE.....	7
KREU I / ÇFARË ËSHTË <i>MEKASIDI</i> ? SHKALLËT E PSE-SË	9
'Mekasidi'(objektivat) dhe 'Mesalih' (dobitë)	12
Përmasat e <i>mekasidit</i>	13
<i>Mekasidi</i> në 'ixhtihadin' e shokëve të Profetit (a.s.)	23
Teoritë e hershme të <i>mekasidit</i>	28
KREU II / "IMAMËT E <i>MEKASIDIT</i> " (SHEK. V-VIII HIXHRI).....	33
Imam El-Xhujeni dhe "Dobitë publike"	34
Imam El-Gazali dhe "Renditja e dobive"	35
El-'Izz Ibn 'Abd el-Selami dhe "Urtësitë që fshihen pas rregullave"	36
Imam El-Karafi dhe "Klasifikimi i veprave profetike"	36
Imam Ibn el-Kajjimi dhe "Thelbi i Sheriatit"	37
Imam El-Shatibi dhe "Mekasidi si shkencë bazë"	39
KREU III / <i>MEKASIDI</i> PËR PËRTËRITJEN AKTUALE ISLAME.....	41
<i>Mekasidi</i> si një projekt i "zhvillimit" dhe i "të drejtave të njeriut"	42
Mekasidi si bazë e ixhtihadit të ri	47
Dallimi ndërmjet mjeteve dhe qëllimeve	55
Mekasidi dhe interpretimi tematik i Kuranit	60

Përmbajtja

Interpretimi i qëllimeve (objektivave) profetike.....	62
Lejimi i mjeteve krahas ndalimit të tyre	67
Përmbushja e mekasidit “universal”	72
<i>Mekasidi</i> si bazë e përbashkët e shkollave të Ligjit Islam	75
<i>Mekasidi</i> si bazë e përbashkët për dialog ndërfaqetor.....	76
<i>Mekasid el-Sheri’ah</i> në praktikë.....	79
Pyetje dhe përgjigje mbi etikën	79
MBYLLJE	87

Parathënie

Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam (IIIT) ka kënaqësinë të sjellë në duart e lexuesit këtë udhëzues rreth *Mekāsīd el-Sharī'ah*, objektivave dhe qëllimeve më të larta të Ligjit Islam. Autori i tij, Dr. Jasser Auda, është një dijetar i mirënjohur i shumë disiplineve, njëkohësisht edhe specialist i fushës në fjalë.

Meqenëse veprat e mirëfillta rreth *mekasidit mungojnë*, IIIT vendosi ta mbushë këtë boshllëk, duke ndërmarrë nismën e përkthimit dhe të botimit të një serie librash mbi këtë shkencë, me qëllim që të prezantojë këtë fushë të rëndësishme dhe të vështirë të mendimit të lexuesit.

Meqë bëhet fjalë për një temë të ndërlikuar dhe sfiduese, në aspektin intelektual, librat mbi të cilën janë shkruar më së shumti vetëm nga specialistë, dijetarë dhe intelektualë, IIIT është në proces botimi edhe të udhëzuesve të tjerë të thjeshtë, si pjesë e serisë së tij të *Botimeve Periodike*. Këto botime kanë si qëllim t'i ofrojnë lexuesit informacione të lehta dhe të thjeshta për t'u kuptuar.

Enes S. El Sheikh-Ali
Këshilltar akademik
IIIT, Dega Londër

I

Çfarë është *Mekasidi*? Shkallët e Pse-së

Shpesh, fëmijëve u lindin pyetje aq të thella filozofike, sa na bëjnë të kemi mëdyshje, nëse ato u vijnë në çast, apo i kanë të bluara paraprakisht në mendje?! Por bukuria e pyetjes së një fëmije është se, në të shumtën e herës, ajo nuk lidhet me “fakte” të ndërtuara paraprakisht, apo me logjikën se “gjërat duhet të funksionojnë medoemos në një mënyrë të caktuar”. Herë pas here, unë i nis kurset e mia rreth *mekasid el-shari’ah*, me bisedën mes një vajze të vogël dhe babait të saj, teksa janë duke udhëtuar me makinë. Vajza e pyet të atin: “- Babi, pse e ndalon makinën para semaforit?” “- Sepse është ndezur drita e kuqe dhe ajo tregon se duhet të ndalosh”, - ia kthen i ati me ton edukues. Vajza i drejtohet sërish: “- Po pse?” “- Sepse, nëse nuk ndalojmë, polici na vë gjobë”, - i përgjigjet ai prapë me butësi. Vajza vazhdon më tej: “- Po pse duhet të na vërë gjobë polici?” Babai i thotë: “- Sepse të kalosh rrugën me dritë të kuqe, është e rrezikshme”. Vajza nuk ndalet me aq, por pyet prapë: “- Pse?” Në fillim, babai mendon ta kalojë pyetjen thjesht duke i thënë: “Epo, kështu funksionojnë gjërat, bijë!” Por shpejt ndërron mendje dhe vendos të tregohet paksa më filozofik me vajzën e tij të dashur, duke i thënë: “- Sepse nuk mund t’i lëndojmë të tjerët, zemër! A do të doje të lëndoheshe ti?” Vajza i përgjigjet: “- Jo!” Atëherë, i ati i thotë: “- Njëlloj si ti, as të tjerët nuk duan të lëndohen. Profeti (a.s.)

ka thënë: 'Duaje për tjetrin, atë që do për veten!'" Por, në vend që të mjaftohej me aq, vajza pyet prapë: "- Pse e do për tjetrin atë që do për veten?" Pasi mendohet për pak çaste, i ati i përgjigjet: "- Sepse të gjithë njerëzit janë të barabartë. E, nëse më pyet prapë se pse, po të them sepse Zoti është i Drejtë. Duke qenë i tillë, Ai na ka krijuar të gjithëve të barabartë, me të drejta të barabarta, e në këtë mënyrë, ka krijuar edhe botën".

Pyetja *Pse* është e njëjtë me pyetjen *Çfarë është mekasidi?* Gjithashtu, edhe shkallët e *Pse*-së, sipas filozofëve, janë të njëjta me "shkallët e *mekasidit*", sipas juristëve muslimanë. Shkallët e *Pse*-së dhe hulumtimi i *mekasidit* do të na ngrejne nga hollësitë e veprimeve të thjeshta dhe "shenjave" të qarta, siç është të ndaluarit kur ndizet drita e kuqe e semaforit, në nivelin e ligjeve dhe të rregullave, siç janë rregullat e trafikut. Më pas, ato do të na ngrejne nga niveli i ligjeve dhe i rregullave, në atë të përfitimeve dhe të "dobive" të ndërsjella, siç është: vlerësimi i sigurisë së tjetrit, ashtu si ai për veten. E, në fund, nga niveli i përfitimeve dhe dobisë, ne përfundojmë në nivelin e parimeve të përgjithshme dhe besimit themelor, siç është: drejtësia, dhembshuria dhe atributet e Zotit.

Mekasid el-sharia është ajo fushë e dijes islame, e cila u jep përgjigje pyetjeve sfiduese të niveleve të ndryshme. Ndër këto pyetje, janë:

- Pse është bamirësia (Zekati) një nga shtyllat e Islamit?
- Pse është detyrim islam, që të sillesh mirë me fqinjin?
- Pse muslimanët përshëndeten mes njëri-tjetrit me *selam* (paqe)?
- Pse muslimanët duhet të falen disa herë në ditë?
- Pse është agjërimi i Muajit të Ramazanit, një nga shtyllat e Islamit?
- Pse muslimanët e përmendin emrin e Zotit gjatë gjithë kohës?

- Pse është pirja e alkoolit, një mëkat i madh në Islam?
- Pse pirja e drogës është njëloj e ndaluar, sa edhe ajo e alkoolit në Islam?
- Pse Ligji Islam jep dënim me vdekje, pra dënim maksimal, për përdhunimin apo gjenocidin?

Mekasid el-sharia shpjegon “urtësitë që fshihen pas rregullave”, siç është për shembull “nxitja e unitetit social”, e cila përbën edhe njërën nga urtësitë e bamirësisë, mirësjelljes ndaj fqinjit dhe përshëndetjes me paqe (selam).

Gjithashtu, një ndër urtësitë që gjenden pas rregullave të caktuara, është edhe rritja e vetëdijes për Zotin, e cila përbën një nga arsytet e kryerjes së namazeve të rregullta, agjërimit dhe lutjeve.

Mekasid janë edhe dobitë e synuara nga ligjet, nëpërmjet ndalimit apo lejimit të gjërave të caktuara. Kështu, *mekasidi* i “ruajtjes së mendjes dhe shpirtit të njerëzve” shpjegon ndalimin e plotë dhe të rreptë të alkoolit dhe pijeve dehëse, ndërsa *mekasidi* i “ruajtjes së pasurisë dhe nderit të njerëzve” shpjegon përmendjen në Kuran të “dënimit me vdekje”, si një dënim (i mundshëm) për përdhunimin ose gjenocidin (interpretimet e ajeteve kurane 2:178 dhe 5:33, sipas disa shkollave të Ligjit Islam).

Mekasid është edhe tërësia e objektivave hyjnore dhe e koncepteve morale, mbi të cilat bazohet Ligji Islam, siç janë: drejtësia, dinjiteti njerëzor, vullneti i lirë, bujaria, dëlirësia, ndihma dhe bashkëveprimi social. Ato përfaqësojnë hallkën lidhëse ndërmjet Ligjit Islam dhe nocioneve të sotme të drejtave të njeriut, zhvillimit dhe qytetarisë, si dhe mund t’u përgjigjen pyetjeve të mëposhtme:

- Cila është metodologjia më e mirë për rileximin dhe ri-interpretimin e Librit të Shenjtë islam në dritën e realitetit të sotëm?
- Çfarë janë liria dhe drejtësia në konceptin islam?

- Cila është lidhja ndërmjet nocionit të sotëm të të drejtave të njeriut dhe Ligjit Islam?
- Si mund të kontribuojë Ligji Islam për “zhvillimin”, moralin dhe “qytetarinë”?

Në vijim do të shqyrtojmë më formalisht terminologjinë dhe teorinë e *mekasidit*.

‘MEKASIDI’ (OBJEKTIVAT) DHE ‘MESALIH’ (DOBITË)

Termi *meksid* (shum: *mekasid*) i referohet qëllimit, objektivit, parimit, synimit.¹ Në gjuhët e tjera e gjejmë: *telos* (gr.), *finalité* (fr.), ose *zweck* (gjer.).² *Mekasidi* i Ligjit Islam janë objektivat/qëllimet/synimet/parimet që gjenden pas rregullave të caktuara islame.³

Për një sërë teoricienësh ligjorë muslimanë, *mekasidi* është një shprehje alternative e interesave të njerëzve (*mesalih*).

Për shembull, ‘Abd Malik el-Xhujejni (vd. 478h/1185), një nga kontribuesit më të hershëm në teorinë e *mekasidit*, siç e njohim sot (dhe siç do të shpjegohet shkurtimisht), i ka përdorur termat *el-mekasid* dhe *interesa publike* (*el-mesalih el-ammah*) në mënyrë të ndërsjellë.⁴

1 Mohammed el-Tahir ibn Ashur, Ibn Ashur, *Treatise on Maqasid al-Shariah*, përkth. Muhammed el-Tahir el-Mesaui (Londër, Uashington: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam (IIIT), 2006), f. 2.

2 Rudolf von Jhering, *Ligji si mjet për një qëllim të caktuar* (Der Zweck im Recht), përkth. Isaac Husik, bot. i dytë (New Jersey: The Lawbook Exchange [I botuar në origjinal në vitin 1913 nga Boston Book Co.], 2001), f. 35.

3 Ibn Ashur, *Mekasid el-Sheri'ah el-Islamijjah*, bot. el-Tahir el-Mesaui (Kuala Lumpur: el-Fexhr, 1999), f. 183.

4 Abdul-Malik el-Xhujejni, *Ghiath el-Umam fi Iltijath el-Zulam*. bot. Abdul-Azim al-Deeb (Katar: Uazarah el-Shu'un el-Diniyyah, 1400h), f. 253.

Ebu Hamid el-Gazali (vd. 505h/1111) bëri një klasifikim të *mekasidit*, të cilin e emërtoi me termin *interesa të pakufizuara (el-masalih el-murselah)*.⁵

Fakhr el-Din el-Razi (vd. 606 h/1209) dhe el-Amidi (vd. 631h/1234) e pasuan El Gazalin në terminologjinë e tij.⁶

Nexhm el-Din el-Tufi (vd. 716 h/1316) e ka përcaktuar *meslahah* si diçka “që përmbush synimin e Ligjvënësit”.⁷

El-Karafi (vd. 1285h/1868) i lidhi *meslahah* dhe *mekasidin*, nëpërmjet një ‘rregulli’ themelor, sipas të cilit: “Një synim nuk është i vlefshëm, nëse ai nuk shpie në kryerjen e disa të mirave (*meslahah*), apo nëse nuk shmang kryerjen e disa të këqijave (*mefsadah*)”.⁸ Prandaj, *mekasidi*, qëllimi, objektivi, parimi apo synimi në Ligjin Islam duhet t’i shërbejë “interesit/të mirës së njerëzve”. Kjo është baza rationale e teorisë së *mekasidit*.

PËRMASAT E MEKASIDIT

Objektivat (*mekasidi*) e Ligjit Islam klasifikohen në disa mënyra, në varësi të përmasave të tyre. Ndër to, përmendim:

1. Niveli i nevojave, që është edhe klasifikimi tradicional.
2. Sfera e rregullave që kanë për synim arritjen e objektivave të caktuara.
3. Sfera e njerëzve që përfshihen në tërësinë e objektivave.
4. Niveli i universalitetit të objektivave.

5 Ebu Hamid el-Ghazali, *el-Mustasfa fi Ilm el-Usul*, bot. Mohammed Abdul-Salam Abdul Shafi, bot. i parë (Bejrut: Dar el-Kutub el-Ilmijjah, 1413h), vëll. 1, f. 172.

6 Ebu Bekr el-Maliki ibn el-Arabi, *el-Mahsul fi Usul el-Fik’h*, bot. Hussein Ali Aliadri dhe Said Foda, bot. i parë (Amman: Dar el-Bajarik, 1999), vëll. 5, f. 222. El-Amidi, Ali Abu el-Hasan, *el-Ihkam fi Usul el-Ahkam* (Bejrut: Dar el-Kitab el-Arabi, 1404 h), vëll. 4, f. 286.

7 Nexhm el-Din el-Tufi, *el-Ta’jin fi Sharh el-Arba’in* (Bejrut: el-Rajjan, 1419 h), f. 239.

8 Shihab el-Din el-Karafi, *el-Dhakhirah* (Bejrut: Dar el-Arab, 1994), vëll. 5, f. 478.

Klasifikimet tradicionale të *mekasidit* i ndajnë objektivat në tri nivele nevojash: thelbësoret (*darurat*), plotësueset (*haxhijah*) dhe të dëshirueshmet ose stolisjet (*tahsinijat*). Nevojat thelbësore klasifikohen më tej në: ruajtjen e besimit, shpirtit, pasurisë, mendjes dhe pasardhësit të njeriut.⁹ Këtij grupimi prej pesë nevojash thelbësore të njohura gjerësisht, disa juristë i kanë shtuar edhe “ruajtjen e nderit”.¹⁰ Nevojat në fjalë janë konsideruar si thelbësore për jetën e njeriut. Nëse mendjet e njerëzve janë në rrezik, atëherë është në rrezik edhe vetë jeta e tyre. Kjo është edhe arsyeja se pse Islami është i prerë në ndalimin e alkoolit dhe të pijeve të tjera dehëse. Po ashtu, jeta njerëzore është njëllë në rrezik, nëse nuk merren masa për të ruajtur shpirtin e njerëzve, duke mbrojtur shëndetin dhe mjedisin e tyre. Kjo është gjithashtu arsyeja, se pse Profeti Muhamed (s.a.v.s.)¹¹ i ka ndaluar të gjitha format e “dëmtimit” të një qenieje tjetër njerëzore, të kafshëve apo bimëve.

Jeta e njeriut është njëllë në rrezik, në rastet e një krize financiare (ekonomike). Prandaj, Islami i ndalon monopolin, kamatën dhe të gjitha format e korrupsionit dhe të mashtrimit. Gjithashtu, rëndësia e madhe që i jepet ruajtjes së pasardhësve këtu, shpjegon numrin e shumtë të rregullave islame që sistemojnë dhe mbështesin edukimin dhe kujdesin e duhur ndaj fëmijëve. Si një element i fundit, “ruajtja e besimit” përbën një domosdoshmëri për jetën e njeriut, ndonëse ka më shumë lidhje me Jetën e Përtejme. Islami e sheh jetën si një rrugëtim, një pjesë e të cilit kryhet në këtë botë, ndërsa pjesa tjetër në botën tjetër.

9 El-Ghazali, *el-Mustasfa*, vëll. 1, f. 172, Ibn el-Arabi, *el-Mahsul fi Usul el Fik'h*, vëll. 5, f. 222, el-Amidi, *el-Ihkam*, vëll. 4, f. 287.

10 El-Ghazali, *el-Mustasfa*, vëll. 1, f. 172, Ibrahim el-Ghirnati el-Shatibi, *el Muvafakat fi Usul el Shari'ah*, bot. Abdullah Diraz (Bejrut: Dar el-Ma'rifah, pa datë), vëll. 3, f. 47.

11 (s.a.v.s) Sal Allahu alejhi ue selem - *Paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të!* Kjo shprehje thuhet sa herë që përmendet emri i Profetit Muhamed.

Është pranuar përgjithësisht, se ruajtja e këtyre elementëve të domosdoshëm është “objektivi i të gjitha ligjeve të shpallura më parë”,¹² dhe jo vetëm i Ligjit Islam.

Objektivat në shkallën e nevojave plotësuese janë më pak thelbësore për jetën e njeriut. Shembuj të këtyre nevojave janë: martesë, tregtia dhe mjetet e transportit. Islami i nxit dhe i rregullon këto dobi. Megjithatë, mungesa apo mosplotësimi i njërës prej tyre, nuk përbën çështje jete a vdekjeje, veçanërisht kur flitet në rang individual. Jeta njerëzore në tërësi nuk vihet në rrezik, nëse disa individë zgjedhin të mos martohen, apo të mos udhëtojnë. Sidoqoftë, nëse mosplotësimi i këtyre nevojave bëhet një fenomen i përhapur, atëherë ato nuk mbeten më nevoja plotësuese, por kthehen në thelbësore. Në rregullin thelmor të Ligjit Islam thuhet: ‘Një nevojë plotësuese e përhapur në shkallë të gjerë, duhet të trajtohet si thelbësore’.

Objektivat në shkallën e të dëshirueshmeve ose stolisjeve janë “objektiva zbukurimi”, të tilla si: përdorimi i parfumit, veshja e rrobave elegante dhe pasja e shtëpive të bukura. Këto janë gjëra që Islami i inkurajon dhe i konsideron si shenja dhe argumente përforcuese të mëshirës dhe bujarisë së pafundme të Zotit ndaj qenieve njerëzore. Nga ana tjetër, Islami thekson se nevoja të tilla duhet të kenë një vend dytësor në jetën e njeriut.

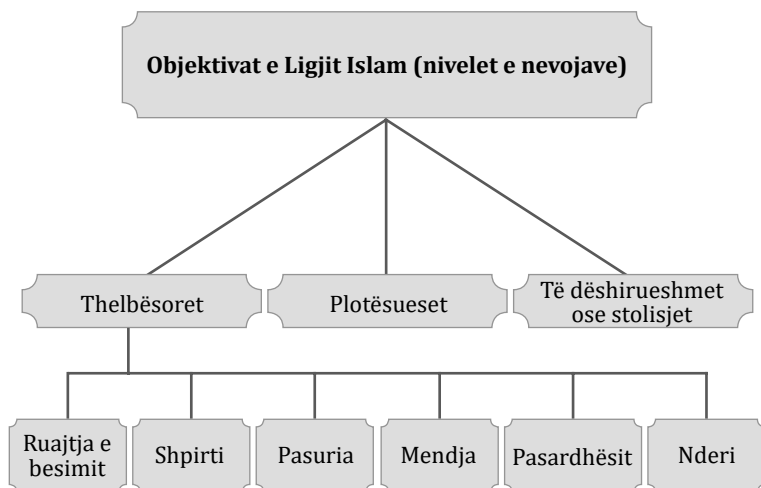
Siç ka vënë në dukje imam El-Shatibi, shkallët e hierarkisë janë të mbivendosura dhe të ndërlidhura me njëra-tjetrën. Përveç kësaj, secila nga shkallët duhet t’i shërbejë shkallëve më poshtë vetes.¹³ Për shembull, si martesë, ashtu edhe tregtia (që i përkasin shkallës së nevojave plotësuese), u shërbejnë nevojave thelbësore të ruajtjes së pasardhësve dhe të pasurisë, ndaj lidhen së tepërmi me to. Si rrjedhim, mungesa në masë e një elementi të një shkalle të caktuar, e zhvendos dhe e ngre atë në një shkallë më lart. Për shembull, rënia e tregtisë në nivel global, në

12 El-Shatibi, *el-Muafakat*, vëll. 3, f. 5.

13 Po aty, vëll. 1, f. 151.

periudha krizash ekonomike globale, e zhvendos “tregtinë” nga shkalla e “nevojave plotësuese” dhe e vë në shkallën e “nevojave thelbësore”, e kështu me radhë. Kjo është arsyeja që disa juristë i kanë perceptuar nevojat thelbësore më shumë në trajtën e “rrathëve të mbivendosur”, sesa në atë të një hierarkie të mirë-filltë.¹⁴

Për të pasur një ide më të qartë, mund të shihni tabelën e mëposhtme:

Hierarkia e objektivave të Ligjit Islam (Përmasa e niveleve të nevojave)

Nivelet e nevojave të kujtojnë hierarkinë e objektivave njerëzore (dhe jo 'hyjnore'), apo “synimeve themelore” të Abraham Maslow (shek. XX), të cilën ai e quajti me emrin “hierarkia e nevojave”.¹⁵ Sipas Maslow, nevojat njerëzore nisin me kërkesat themelore fiziologjike dhe sigurinë, vazhdojnë me dashurinë dhe respektin,

14 Xhemal Attia, *Nahva Taf'il Mekasid el-Sheri'ah* (Amman: el-Ma'had el- Alami li el-Fikr el-Islami, 2001), f. 45.

15 A. H. Maslow, “A Theory of Human Motivation”, *Psychological Review*, nr. 50(1943): 50, f. 370–96.

e përfundojnë me “vetëpërmbushjen”. Në vitin 1943, Maslow i ndau këto nevoja në pesë shkallë. Më vonë, në vitin 1970, ai i ri-shikoi idetë e tij dhe ndërtoi një hierarki të dytë me shtatë shkallë.¹⁶ Ngjashmëria ndërmjet teorisë së El-Shatibit dhe të Maslow, për sa u përket shkallëve të objektivave, është interesante. Për më tepër, varianti i dytë i teorisë së Maslow nxjerr në pah një tjetër ngjashmëri interesante me teoritë e “objektivit” islam, që është aftësia për t’u zhvilluar me kohën.

Teoritë islame të objektivave (*mekasid*) janë zhvilluar më tej përgjatë shekujve, veçanërisht në shek. XX. Teoricienët bashkëkohorë e kanë kritikuar klasifikimin e mësipërm tradicional të domosdoshmërive për një sërë arsyes, ndër të cilat janë:¹⁷

1. *Mekasidi* tradicional ka si fushë interesi të gjithë Ligin Islam. Megjithatë, ata nuk arritën të përfshinin objektivat specifike të rregullave të vetme, apo të një grupi rregullash nga tekstet e drejtpërdrejta, që lidhen me tema të caktuara apo me “kapituj” të Ligjit Islam. Për shembull, teoria tradicionale e përshkruar më lart, nuk u jep përgjigje shumë prej pyetjeve të hollësishme të përmendura në fillim të këtij libri.
2. *Mekasidi* tradicional është i interesuar më shumë për individët sesa për familjet, apo shoqëritë dhe njerëzimin në tërësi. Pra, subjekti i ligjit penal tradicional islam është shpirti, nderi apo pasuria e individit, dhe jo jeta, nderi, dinjiteti, pasuria apo ekonomia e shoqërisë.
3. Klasifikimi tradicional i *mekasidit* nuk i përfshin vlerat universale dhe themelore - si drejtësia dhe liria - në teorinë e niveleve të nevojave.

16 A. H. Maslow, *Motivation and Personality*, bot. i dytë (New York: Harper dhe Row, 1970), Maslow, *A Theory of Human Motivation*.

17 I referohem një diskutimi me Shejh Hasan el-Turabin (Diskutim, Kartum, Sudan, gusht 2006).

4. *Mekasidi* tradicional është përftuar më shumë nga trashëgimia ligjore islame, sesa nga tekstet origjinale. Në shpjegimet tradicionale të *mekasidit*, si bazë e saj merren më shumë për referencë rregullat e Ligjit Islam - të vëna nga shkolla të caktuara islame të ligjit - sesa tekstet origjinale islame (ajetet e Kuranit, për shembull).

Për të ndrequr të metat e mësipërme, dijetarët bashkëkohorë paraqitën koncepte dhe klasifikime të reja të *mekasidit*, duke marrë në konsideratë dimensionet e tjera.

Së pari, duke pasur parasysh sferën e rregullave që mbulojnë, klasifikimet bashkëkohore e ndajnë *mekasidin* në tri shkallë:¹⁸

1. *Mekasidet e përgjithshme*: Këto *mekaside* vërehen në tërësinë e korpusit të Ligjit Islam. Ato përfshijnë domosdoshmëritë dhe nevojat e përmendura më lart, si dhe *mekasidet* e vendosura rishtazi, të tilla si: drejtësia, universalizimi dhe lehtësimi.
2. *Mekasidet e veçanta*: Këto *mekaside* vërehen në ndonjë "kapitull" të caktuar të Ligjit Islam dhe përfshijnë: mirëqenien e fëmijës në ligjin e familjes, ndalimin e kriminelëve në ligjin penal dhe ndalimin e monopolit në ligjin e veprimeve financiare.
3. *Mekasidet i pjesshme*: Këto *mekaside* janë 'objektivat' që gjenden pas rregullave të veçanta, të tilla si: objektivi i zbulimit të së vërtetës, nëpërmjet kërkimit të një numri të caktuar dëshmitarësh në disa çështje gjyqësore; objektivi i zbutjes së vështirësisë, nëpërmjet lejitimit të një sëmuri për të prishur agjërimin e tij; objektivi i ushqyerjes së të varfrit, nëpërmjet ndalimit të magazinimit të mishit gjatë ditëve të Bajramit.

18 Numan Jughaim, *Turuk el-Kashf'an Mekasid el-Shari'* (Universiteti Ndërkombëtar Islam, Malajzi. Botuar nga Dar el-Nafa'is, 2002), f. 26–35.

Në mënyrë që të rregullohej e meta e individualitetit, nocioni i *mekasidit* u zgjerua më tej, për të përfshirë një gamë më të madhe njerëzish – komunitetin, kombin apo njerëzimin, në përgjithësi. Ibn Ashuri, për shembull, u dha përparësi *mekasideve* që lidheshin me “kombin” (umetin), mbi ato që trajtonin çështjet e individit. Gjithashtu, Rashid Rida përfshiu në teorinë e *mekasidit* edhe “reformën” dhe “të drejtat e grave”. Më tej, Jusuf el-Karadavi përfshiu në këtë teori edhe “dinjitetin dhe të drejtat e njeriut”.

Zgjerimet e mësipërme që u bënë në fushën e *mekasidit*, e lehtësojnë qasjen ndaj çështjeve dhe problematikave globale, duke mundësuar kalimin e tyre nga kategoria e “urtësive pas rregullave”, drejt planeve praktike për reformë dhe rilindje. Njëkohësisht, ato e vendosin teorinë e *mekasidit* dhe sistemin e vlerave të saj, në qendër të debateve rreth shtetësisë, integritimit dhe të drejtave civile për minoritetet muslimane në shoqëritë me shumicë jomuslimane.

Së fundmi, dijetarët bashkëkohorë kanë prezantuar *mekasidin* e ri universal, i cili ka më shumë referencë të drejtpërdrejtë tekstin hyjnor, sesa literaturën e *fik’hut* të shkollave të Ligjit Islam. Kjo qasje i mundësoi *mekasidit* që të tejkalonte rregullat historike të *fik’hut* dhe të pasqyronte vlerat e parimet më të larta të Shkrimit të Shenjtë. Në këtë mënyrë, nga këto parime universale mund të nxirren rregulla edhe më të hollësishme. Më poshtë, jepen disa shembuj të *mekasidit* të përgjithshëm, të nxjerrë në mënyrë të drejtpërdrejtë nga tekstet islame:

- 1) *Rashid Rida* (vd. 1354h/1935) e analizoi Kuranin për të identifikuar *mekasidin* e tij, e cili përfshinte “reformën e shtyllave të besimit dhe rritjen e vetëdijes, se Islami është feja e natyrshmërisë së pastër, arsyes, dijes, urtësisë, argumentit, lirisë, pavarësisë dhe reformës sociale, politike dhe ekonomike, si dhe e të drejtave të grave.”¹⁹

19 Mohammed Rashid Rida, *el-Vahi el-Mohammedi: Thubut el-Nubuvvah bi el-Kur’an* (Kajro: Mu’asasah ‘Izz el-Din, pa datë), f. 100.

- 2) *El-Tahir ibn Ashur* (vd. 1325 h/107) mbështeti mendimin se *mekasidi* i përgjithshëm i Ligjit Islam ka në thelb ruajtjen e “rendit, barazisë, lirisë, lehtësimit dhe natyrshmërisë së pastër (*fitrah*).²⁰ Duhet theksuar se objektivi i “lirisë” (*hurrijjah*), që u sugjerua nga Ibn Ashuri dhe nga disa dijetarë të tjerë, është i ndryshëm nga koncepti i “lirimit” (*el-itk*), i përmendur nga juristët.²¹ *El-Itk* është lirimi nga skllavëria dhe nuk ka kuptimin e lirisë së ditëve të sotme. Megjithatë, “vullneti” (*meshi'ah*) është një term i mirënjohur islam, që ka një sërë ngjashmëri me konceptet aktuale të “lirisë” dhe “vullnetit të lirë”. Për shembull, në Kuran, “liria e besimit” paraqitet si një “dëshirë për të besuar ose për të mos besuar”.²² Në terminologji, “liria” (*el-hurrijjah*) është një koncept i formuluar rishtazi në literaturën e Ligjit Islam. Një fakt interesant është se Ibn Ashuri ia atribuoi përdorimin e termit “*hurrijjah*”, “Letërsisë së Revolucionit Francez”, e cila ishte përkthyer nga frëngjishtja në arabisht, gjatë shek. XIX,²³ edhe pse ai zhvilloi më tej një perspektivë islame mbi lirinë e mendimit, besimit, fjalës së lirë dhe të vepërimit në aspektin e *meshi'ah*.²⁴
- 3) *Mohammed el-Gazali* (vd. 1416h/1996) bëri thirrje që të “merreshin mësim nga 14 shekujt e parë të historisë islame”. Si pasojë, ai përfshiu “drejtësinë dhe lirinë” në *mekasidin* e nivelit të nevojave thelbësore.²⁵ Kontributi kryesor i El-Gazalit në dijen e *mekasidit*, ishte kritika që ai

20 Ibn Ashur, *Mekasid el-Sheri'ah el-Islamijeh*, f. 183.

21 Shih: Kemal el-Din el-Sivasi, *Shar'h Feth el-Kadir*, bot. i dytë (Bejrut: Dar el-Fikr, pa datë), vëll. 4, f. 513.

22 Surja el-Kehf, 18:29.

23 Mohammed el-Tahir ibn Ashur, *Usul el-Nizam el-Ixhtima'i fi el-Islam*, bot. Mohammed el-Tahir el-Mesavi (Aman: Dar el-Nafa'is, 2001), f. 256, 268.

24 Po aty, f. 270–281.

25 Xhemal Attia, Nahva *Taf'il Mekasid el-Sheri'ah* (Aman: el-Ma'had el- Alami li el-Fikr el-Islami, 2001), f. 49.

bëri ndaj prirjeve literaliste që kanë shumë prej dijetarëve të sotëm.²⁶ Nga një vështrim i kujdesshëm mbi kontributet e Mohammed el-Gazalit, vërehet se ai i bazonte mendimet e tij mbi disa *mekaside* themelore, të tilla si: barazia dhe drejtësia. Në këto të fundit, ai është bazuar edhe për mendimet e tij të mirënjohura, në lidhje me çështjet e grave në Ligin Islam, apo në çështje të tjera.

- 4) *Jusuf el-Karadavi* (1345h/1926) e studioi gjithashtu Kuranin dhe nxori prej tij *mekaside* të përgjithshme, të tilla si: ruajtja e besimit të pastër, ruajtja e dinjitetit dhe e të drejtave njerëzore, të ftuarit e të tjerëve për të besuar e adhuruar Zotin, pastrimi i shpirtit, kthimi i vlerave morale, krijimi i familjeve të shëndetshme, trajtimi i duhur i grave, ngritja e një umeti të fortë islam dhe nevoja për një botë bashkëpunuese.²⁷ Megjithatë, El-Kardavi shpjegon se propozimi i një teorie në *mekasidin* e përgjithshëm, duhet të bëhet vetëm pasi të zhvillohet një nivel përvoja me tekstin e detajuar hyjnor.²⁸
- 5) *Taha el-Alvani* (1354h/1935) i bëri njëloj vëzhgimi Kuranit, për të nxjerrë në pah *mekasidet* e tij “supreme dhe mbizotëruese”, të cilat i renditi si në vijim: njëshmëria e Zotit (*teuhidî*), pastrimi i shpirtit (*tezkijah*) dhe zhvillimi i qytetërimit në tokë (*imran*).²⁹ Aktualisht, ky dijetar po shkruan një monografi të veçantë,³⁰ ku shtjellohen me detaje të trija këto *mekaside*.³¹

26 Mawil Izzi Dien, *Islamic Law: From Historical Foundations to Contemporary Practice*, bot., Carole Hillenbrand (Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2004), f. 131-132.

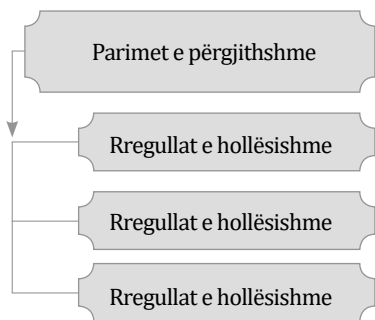
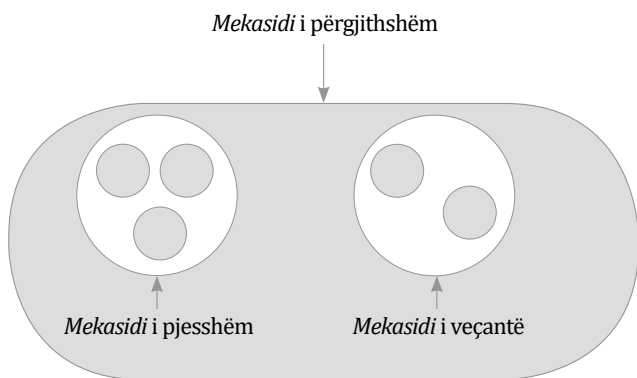
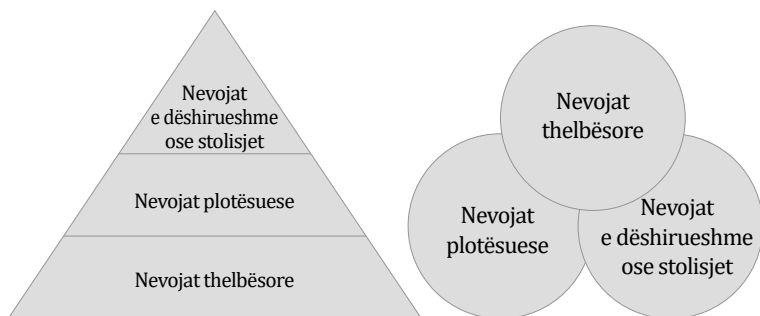
27 Jusuf el-Karadavi, *Kejf Nata'amal Ma'a el-Kur'an el-Azim?*, bot. i parë (Kajro: Dar el-Shoruk, 1999).

28 Diskutime, Londër, Mbretëria e Bashkuar, mars 2005 si dhe Sarajevë, Bosnjë, maj 2007.

29 Taha Xhabir el-Alvani, *Mekasid el-Sheri'ah*, bot i parë (Bejrut: IIIT dhe Dar elHadi, 2001), f.25.

30 Në kohën kur është shkruar ky libër, dijetari i nderuar Taha Xhabir el-Alvani ishte ende gjallë. Ai ka ndërruar jetë në vitin 2016. (shën. i red.)

31 Diskutim, Kajro, Egjipt, prill 2007.

Të gjitha *mekasidet* e mësipërme janë paraqitur sipas perceptimit të juristëve të lartpërmendur. Për asnjërin nga klasifikimet dhe strukturat e mësipërme, klasike apo bashkëkohore, nuk mund të thuhet se “përkojnë me vullnetin original hyjnor”. Nëse i referohemi natyrës së krijuar nga Zoti, ne nuk do të gjejmë struktura të atilla, që të mund të paraqiten nëpërmjet rrathëve, piramidave apo kutive, sikurse ndodh në diagramën e mësipërme. Të gjitha këto struktura dhe kategoritë e tyre, si në shkencat ekzakte, ashtu edhe në ato sociale, janë të bëra nga dora njerëzore, me qëllim ilustrimin e tyre për veten dhe të tjerët.

Si rrjedhojë, struktura e *mekasidit*, e përshkruar më së miri, është ajo që e paraqet atë si shumëfunktionale, ku shkallët e thelbësore, sfera e rregullave, e njerëzve dhe shkallët e universalizmit, janë të gjitha dimensione të vlefshme, që paraqesin këndvështrime dhe klasifikime njëlloj të vlefshme.

Nga pikëpamjet e mësipërme të shek. XX, vihet re se *mekasid el-shariah* përfaqësojnë në vetvete edhe pikëpamjet që ka secili prej dijetarëve për reformimin dhe zhvillimin e Ligjit Islam, pavarësisht se të gjitha ato janë “nxjerrë” nga teksti hyjnor. Kjo lloj bashkëshkrirjeje e tekstit hyjnor me nevojat bashkëkohore për reformim, i jep *mekasidit* një rëndësi të veçantë.

MEKASIDI NË ‘IXHTIHADIN’ E SHOKËVE TË PROFETIT (A.S.)

Historia e arsyetimit mbi objektivin apo synimin e udhëzimeve të caktuara kuranore a profetike, i ka fillesat te shokët e Profetit (a.s.). Në lidhje me këtë, janë përcjellë një sërë ngjarjesh. Një shembull i qartë dhe mjaft i njohur është hadithi me zinxhirë të shumtë transmetimi, në lidhje me “namazin e pasdites së *Benu Kurejdah*”. Në këtë hadith thuhet se Profeti (a.s.) dërgoi një

Mekasid El-Sheriah shpjegon “urtësitë që fshihen pas rregullave”, siç është, për shembull, “nxitja e unitetit social”, që përbën një nga urtësitë e bami-rësisë, mirësjelljes ndaj fqinjit dhe përshëndetjes me “Paqe” (selam).

Gjithashtu, një tjetër urtësi që gjendet pas rregullave të caktuara, është edhe rritja e vetëdijes për Zotin, e cila është një nga arsyet e kryerjes së namazeve të rregullta, agjërimit dhe lutjeve.

Mekasidi përfshin edhe tërësinë e objektivave hyjnore dhe të koncepteve morale, mbi të cilat bazohet Ligji Islam, siç janë: drejtësia, dinjiteti njerëzor, vullneti i lirë, bujaria, dëlirësia, ndihma dhe bashkëveprimi social. Ato përfaqësojnë hallkën lidhëse ndërmjet Ligjit Islam dhe nocioneve të sotme të të drejtave të njeriut, zhvillimit dhe qytetarisë.

Jasser Auda është dijetar i shquar dhe autoritet i njohur botërisht në fushën e Mekasid el-el-sheriah. Ai është një nga themeluesit dhe anëtarët e Bordit të Unionit Ndërkombëtar të Dijetarëve Muslimanë; Anëtar në Bordin Ekzekutiv të Këshillit të Fikhut për Amerikën e Veriut; Anëtar i Këshillit European për Fetva dhe Hulumtime; si dhe anëtar i Akademisë Islame të Fikhut të Indisë. Mban titullin “Doktor” në Filozofinë e Ligjit Islam nga Universiteti i Uellsit, në Mbretërinë e Bashkuar; dhe një doktoraturë në Analizën e Sistemeve nga Universiteti Waterloo, në Kanada. Që herët, e ka mësuar përmendësh Kuranin (*hifz*) dhe i është kushtuar studimit të Fikhut, Usulit dhe Hadithit në kurset fetare të Xhamisë El-Azhar, në Kajro. Ka qenë Drejtori themelues i Qendrës së Mekasidit për Filozofinë e Ligjit Islam në Londër dhe Zëvendës drejtori i parë i Qendrës për Etikë Islame në Doha. Ai ligjëron mbi ligjin, etikën dhe mendimin islam nëpër vende të ndryshme të botës dhe ka shkruar mbi njëzet libra në arabisht dhe anglisht, disa prej të cilëve janë përkthyer në njëzet

pesë gjuhë të ndryshme.

ISBN 978-9928-126-32-0

